

Onderzoek huisvesting arbeidsmigranten in de gemeente Waadhoeke

opdrachtgever: Werkgroep 'Huisvesting arbeidsmigranten'

opdrachtnemer: Expertisecentrum Flexwonen

auteur: Johan van der Craats

datum: 25 april 2019

Inhoudsopgave	2
Samenvatting/conclusies	3
Aanbevelingen	5
1. Aanleiding	6
2. De omvang van het aantal arbeidsmigranten in beeld	7
2.1 Inschrijvingen in de BRP	8
2.2 Onderzoek onder in Waadhoeke actieve uitzendbureaus	9
2.3. Onderzoek onder in Waadhoeke gevestigde ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus)	10
2.4 Analyse ABU/NBBU Flexmigrantenonderzoek en landelijke schattingen	12
2.5 Verschilanalyse en totaalbeeld schatting 2018/2019	12
3. Beeld van de ontwikkeling van de populatie EU-arbeidsmigranten in Waadhoeke	15
3.1 Interviews met in Waadhoeke actieve uitzendbureaus	15
3.2 Interviews met in Waadhoeke gevestigde ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus)	16
3.3. Interviews met arbeidsmarktspecialisten	16
4. Huisvesting	19
4.1 Huisvesting binnen of buiten de gemeente Waadhoeke?	19
4.2 Huisvestingsaanbod in beeld door gemeente	19
4.3 Huisvestingsaanbod in beeld door woningcorporaties	19
4.4 Huisvestingsaanbod in beeld door uitzendbureaus	20
4.5 Huisvestingsaanbod in beeld door werkgevers	21
4.6 Huisvestingsaanbod in beeld door particulieren	21
4.7. Huisvestingsaanbod door recreatieparken	22
4.8 Totaalbeeld huisvestingsaanbod	22
4.9 (Ontwikkelingen in) tekorten aan woonruimte	23
Bijlagen	
A Toelichting onderzoek onder in Waadhoeke actieve uitzendbureaus	25
B Toelichting onderzoek onder in Waadhoeke gevestigde ondernemers	28
C Lijst geïnterviewden	30

Samenvatting/conclusies

In de gemeente Waadhoeke is behoefte om een beter beeld te krijgen van het (legale) huisvestingsaanbod voor arbeidsmigranten. De vraag is in hoeverre dat aanbod in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin matcht met de huisvestingsbehoefte nu en in de nabije toekomst. Met een kort en krachtig onderzoek wil de werkgroep Huisvesting arbeidsmigranten onderbouwde input krijgen voor hun beleid. Het Expertisecentrum Flexwonen is gevraagd een dergelijk onderzoek uit te voeren.

Het aantal in de Basisregistratie Personen (BRP) ingeschreven arbeidsmigranten is over de periode 2013-2018 met 74% is toegenomen. Aangezien de BRP een beperkt beeld geeft van de populatie arbeidsmigranten in Waadhoeke, hebben we op basis van o.a. interviews met werkgever/uitzendbureaus en onderzoek van andere bronnen een schatting gemaakt. Daaruit blijkt dat in 2019 het totaal aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente Waadhoeke woont zo'n 1.500 - 2.200 bedraagt en het totaal arbeidsmigranten dat er werkt zo'n 1.200 - 1.850. Er wonen dus waarschijnlijk meer arbeidsmigranten dan dat er werken. Daarbij is het van belang op te merken dat er ook arbeidsmigranten buiten Waadhoeke wonen, die wèl in de gemeente werken. Het gros van de arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt, woont ook in deze gemeente (90%).

Arbeidsmigranten worden in Waadhoeke veel vaker dan landelijk gemiddeld via een uitzendbureau ingezet bij een werkgever (90% tegenover 49%). In 70% van de gevallen worden arbeidsmigranten korter dan 1 jaar bemiddeld. In de meeste gevallen is dat een periode tussen de 6 - 8 maanden.

De in 2018 ervaren personeelstekorten in Friesland doen zich ook gelden in Waadhoeke. De grootste tekorten ontstaan in de glastuinbouw, metaal, techniek en de bouw. Aangezien in deze sectoren ook veel arbeidsmigranten werkzaam zijn, is de verwachting dat de behoefte aan de inzet van arbeidsmigranten over de periode 2019/2020 verder zal toenemen. Uitzendbureaus verwachten een noodzakelijke groei van 12%. Daarbij geven ze aan dat dat alleen mogelijk is als er voldoende huisvesting beschikbaar is. Ook in Waadhoeke gevestigde bedrijven voorzien een groeiende behoefte aan de inzet van arbeidsmigranten. Als factoren die de inzet van arbeidsmigranten belemmeren noemen zij eveneens de beschikbaarheid aan voldoende goede huisvesting. Overigens is de groei van de inzet van arbeidsmigranten niet onbeperkt. Automatisering/robotisering en een evenwichtige verhouding Nederlandse/niet-Nederlandse werknemers op de werkvloer remmen die ook af.

Bij het verkrijgen van een goed beeld hoe de vraag en aanbod van huisvesting voor arbeidsmigranten zich ontwikkelt, is de focus gelegd op arbeidsmigranten die hier korter zijn en zich (nog) niet permanent gevestigd hebben. Immers, arbeidsmigranten die hier langer zijn vinden hun weg veelal naar een reguliere huur- of koopwoning. De grootste uitdaging ligt bij de 'kortverblijvers' (korter dan 1 jaar). Voor hen is een logiessetting of een vorm van onzelfstandige huisvesting vaak geschikter is dan zelfstandige huisvesting.

Om zicht te krijgen op het totale huisvestingsaanbod voor arbeidsmigranten in Waadhoeke is gekeken naar de naar huisvesting vragende partijen: de werkgevers en uitzendbureaus. Hieruit volgt dat het huidig huisvestingsaanbod in Waadhoeke tussen 1.373 - 2.170 plaatsen bedraagt. Van dat aanbod wordt gemiddeld zo'n 41% 'gebruikt' door arbeidsmigranten die op eigen kracht huisvesting hebben gevonden. Als we er vanuit gaan de huisvestingsvraag in principe gelijk is aan het aantal arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt (1.250 - 1.850) dan bedraagt de mismatch tussen vraag en aanbod 173- 320 huisvestingsplaatsen. Er is dus in Waadhoeke meer huisvesting voorhanden dan

dat er vraag is vanuit de lokale werkgevers. Desalniettemin wordt in Waadhoeke een huisvestingstekort wordt ervaren. Kennelijk worden in Waadhoeke ook arbeidsmigranten gehuisvest, die in andere gemeenten werken (zoals in Harlingen of de Kop van Noord-Holland). Om deze reden kan ook verklaard worden dat lokaal actieve uitzendbureaus en werkgevers toch een huisvestingstekort ervaren van zo'n 205 - 383 plaatsen.

Er zijn verschillende redenen om aan te nemen dat het daadwerkelijke huisvestingstekort aanzienlijk groter is dan hiervoor geschetst en naar verwachting ook verder zal toenemen. Allereerst geven uitzendbureaus aan dat de behoefte aan arbeidsmigranten op kortere termijn verdere zal groeien. Daarmee groeit ook de behoefte aan huisvesting. Ten tweede is een deel van het huidig aanbod (o.a. in reguliere woonwijken en op recreatieparken) feitelijk ongeschikt voor short stay huisvesting. Voor de populatie short stay arbeidsmigranten zijn logiesachtige woonvormen aan de rand of buiten de bebouwde kom een betere optie. Tot slot is het aannemelijk dat een deel van het bestaande aanbod van ondermaatse kwaliteit is. Immers, de handhaving op goede huisvesting voor arbeidsmigranten speelt vooralsnog niet/nauwelijks een rol. Door actief te handhaven, zal wellicht een deel van het bestaande huisvestingaanbod afvallen.

Aanbevelingen

1. *De registratie van arbeidsmigranten in de BRP kan aanzienlijk worden verbeterd¹. Los van het feit dat de gemeente beter zicht heeft op welke arbeidsmigranten waar verblijven, stijgt de bijdrage vanuit het Gemeentefonds en kunnen gemeentelijke belastingen worden geheven;*
2. *Tegelijk met de inschrijving in de BRP kunnen arbeidsmigranten worden geïnformeerd op hun rechten en plichten en wegwijs worden gemaakt in de Waadhokse samenleving;*
3. *Zo'n 70% van de arbeidsmigranten werkt gedurende een periode van 6-9 maanden en heeft doorgaans geen behoefte om te integreren en de taal te leren spreken. Logiesachtige voorzieningen² aan de rand van de bebouwde kom, er net buiten of op het erf van de (agrarisch) ondernemer zijn voor deze short stay-arbeidsmigranten wenselijker dan huisvesting in reguliere woningen;*
4. *Om meer grip te krijgen op de particuliere huisvestingsaanbieders en een goede start te maken met nieuw beleid, kan de gemeente een pardonregeling³ in het leven roepen. Een dergelijke interventie onderkent dat we niet van vandaag op morgen alle niet-legale situaties kunnen oplossen. Onveilige woonsituaties zijn altijd onaanvaardbaar, daar moet onmiddellijk worden ingegrepen. Maar huisvesters/huisvestende werkgevers die van goede wil zijn, maar niet volledig aan de regels van een bestemmingsplan voldoen, kunnen een redelijke termijn krijgen om alternatieven te vinden. In sommige gevallen kan wellicht ook alsnog gelegaliseerd worden. Omdat er winst valt te behalen voor particuliere huisvestingsaanbieders door zich te melden, kan de gemeente meer greep krijgen op de aard en omvang van het aanbod;*
5. *Parallel aan het faciliteren van goede huisvesting is het van belang dat de handhaving -bij voorkeur- regionaal wordt opgepakt (i.v.m. het voorkomen van 'waterbedeffecten'). Hierbij is het belangrijk rekening te houden met SNF-gecertificeerde huisvesting⁴, dat een lager risicoprofiel kent.*

---

¹ De Westlandse inschrijvingsmethode is hierbij interessant. [Zie bijgaande link](#)>

² Een interessant overzicht met goede praktijkvoorbeelden is te vinden op <https://flexwonen.nl/praktijkvoorbeelden/>

³ De VNG heeft in 2012 als uitwerking van de Nationale verklaring Huisvesting arbeidsmigranten een zogeheten [bed-voor-bedregeling](#) ontwikkeld. Het daarin opgenomen model kan een interessante inspiratiebron zijn.

⁴ Om gemeenten, arbeidsmigranten, werkgevers, en buurtbewoners meer zekerheid te geven dat de huisvesting van arbeidsmigranten op orde is, is door marktpartijen een keurmerk ontwikkeld: het SNF-keurmerk (Stichting Normering Flexwonen). Uitzendorganisaties zijn via de CAO verplicht om dit keurmerk te voeren als zij arbeidsmigranten huisvesten. De bedrijven die het SNF-keurmerk hebben, worden vermeld op de website van [SNF](#)>

1. Aanleiding

In economie van de Waadhoeke vervullen arbeidsmigranten een belangrijke rol. Zij leveren zij een belangrijke bijdrage aan verschillende economische sectoren waaronder de land- en tuinbouw. Als gevolg daarvan verblijft een grote groep EU-arbeidsmigranten, al dan niet tijdelijk in de gemeente. Goede huisvesting van deze werknemers is al geruime tijd een aandachtspunt van de gemeente Waadhoeke, werkgevers en huisvesters. Zowel de arbeidsmigranten zelf, als de werkgevers voor wie zij aan de slag zijn, als de inwoners hebben daar belang bij.

De werkgroep 'Huisvesting arbeidsmigranten'⁵ wil meer zicht krijgen op de aard en omvang van het aantal arbeidsmigranten en op de verwachtingen bij werkgevers/uitzendbureaus over de toekomstige inzet van deze EU-arbeidskrachten. Daarnaast is er behoefte om een beter beeld te krijgen van het (legale) huisvestingsaanbod. De vraag is echter in hoeverre dat aanbod in zowel kwantitatieve als kwalitatieve zin matcht met de huisvestingsbehoefte nu en in de nabije toekomst. Met een kort en krachtig onderzoek wil de werkgroep Huisvesting arbeidsmigranten op korte termijn onderbouwde input krijgen voor te ontwikkelen beleid. Het Expertisecentrum Flexwonen is gevraagd deze verkenning uit te voeren.

Definitie arbeidsmigrant

De verschillende bronnen hanteren nagenoeg ieder een eigen definitie van het begrip 'arbeidsmigrant'. In dit onderzoek naar de behoefte aan huisvesting voor arbeidsmigranten, speelt de factor betaalbaarheid van vormen van logies en shortstay een belangrijke rol. Om deze reden is er behoefte om vooral zicht te krijgen op de groep arbeidsmigranten, die een beperkt inkomen geniet. Onderzoeksbureau Decisio hanteert een definitie die hier op aansluit en die we in dit onderzoek zoveel mogelijk overnemen. *'Arbeidsmigranten zijn economisch actieve internationals, met een inkomen tot €35.000,- per jaar, die in Nederland arbeid in loondienst verrichten'*. Hiermee wordt onderscheid gemaakt met de groep kenniswerkers c.q. expats, die zich met een gemiddeld hoger inkomen richten op een ander segment van de woningmarkt.

Centrale vragen

Vertrekpunt voor de huisvestingsopgave vormt het aantal in de gemeente aanwezige EU-arbeidsmigranten. Het voorgaande leidt daarom tot de volgende vragen:

1. Hoeveel arbeidsmigranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa zijn er in de gemeente Waadhoeke?
2. Welke uitspraken zijn te doen over de verwachtingen bij werkgevers (uitzendbureaus zijn ook werkgevers) over de toekomstige groei of krimp van deze aantallen?
3. Hoeveel huisvestingsplaatsen zijn voor deze doelgroep in deze gemeente bij benadering beschikbaar?
4. Welke tekort aan woonruimte voor deze doelgroep doen zich voor en hoe zal zich dat in de komende jaren ontwikkelen?

Let op:

Voor welke aanpak ook wordt gekozen: onderzoeken naar aantallen arbeidsmigranten leiden nooit tot harde uitkomsten. Zo lang arbeidsmigranten onvoldoende zijn geregistreerd, blijven de uitkomsten hooguit goed beredeneerde schattingen. Het wijzigen van aannames en denklijnen leidt tot andere uitkomsten. Ook zijn er verschillen in de tijd: veel gebruikte cijfers hebben als peildatum 31 december. Dat is in de periode waarin het aantal ingeschakelde seizoenarbeiders doorgaans een dip kent. Kortom: de cijfers moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

⁵ In de werkgroep zijn alle betrokken partijen zoals dorpsbelangen, huurdersverenigingen en werkgevers vertegenwoordigd.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een beredeneerde schatting gemaakt van het aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente Waadhoeke woont en werkt. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de hoe deze populatie arbeidsmigranten zich naar verwachting ontwikkelt. In hoofdstuk 4 wordt tenslotte ingezoomd op de beschikbaarheid van huisvesting voor deze doelgroep.

2. De omvang van het aantal arbeidsmigranten in beeld

In dit hoofdstuk willen we tot een betrouwbare schatting komen van het aantal in de gemeente Waadhoeke werkzame en woonachtige arbeidsmigranten. Er wordt hier gesproken over een schatting omdat bekend is dat bestaande registratiebronnen als de Basisregistratie Personen (BRP) een beperkt beeld geven van de totale populatie. Daarom worden verschillende bestaande bronnen onderzocht en gecombineerd om te komen tot onderbouwde schatting.

2.1 Inschrijvingen in de BRP

Een belangrijke bron die een eerste indicatie geeft van het aantal in de gemeente verblijvende arbeidsmigranten is de BRP. In principe is iemand die voor een periode van 4 maanden of langer in Nederland verblijft zal houden, een ingezetene. Elke ingezetene is verplicht zich in te schrijven in de basisregistratie van zijn of haar woonplaats. Wij hebben daarom de gemeente Waadhoeke verzocht om over de periode 2013-2018 de BRP-inschrijvingen van arbeidsmigranten⁶ in beeld te brengen. De belangrijkste resultaten staan in tabel 1.

Tabel 1: ontwikkeling omvang populatie in de BRP ingeschreven EU-arbeidsmigranten gemeente Waadhoeke, 2013 - 2018

inschrijvingen	MOE-landers ⁷	ZE-landers ⁸	totaal
2013	232	62	294
2014	266	72	338
2015	296	74	370
2016	320	87	407
2017	343	104	447
2018	386	126	512

Allereerst wordt duidelijk dat er arbeidsmigranten in Waadhoeke zijn gevestigd. Ook wordt duidelijk dat de populatie ingeschreven arbeidsmigranten in Waadhoeke is toegenomen van 294 in 2013 tot 512 in 2018. Dat is een toename van 74%.

De daadwerkelijk populatie arbeidsmigranten in Waadhoeke is aanzienlijk groter. De tijdelijke commissie 'Lessen uit recente arbeidsmigratie' concludeerde in 2011 al onder meer dat de gemeentelijke registratie van buitenlandse werknemers ver onder de maat was. Ook het SCP stelde in 2015⁹ dat de meeste nieuwe werknemers zich niet inschrijven in de bevolkingsadministratie. Nader onderzoek bevestigt dat beeld. Zo blijkt uit een verkenning in de gemeente Dronten (2016) dat 33% van de arbeidsmigranten geregistreerd stond. En uit ander onderzoek in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Schagen, Hollands Kroon en Opmeer, 2018) bleek dat het BRP-registratiepercentage op 24% lag. Laatstgenoemde gemeenten hebben -evenals de gemeente Waadhoeke- een sterke agrarisch oriëntatie waarbij sprake is van relatief veel seizoensgebonden werk (zie ook hoofdstuk 3). Het is daarom aannemelijk dat het inschrijvingspercentage van

⁶ Arbeidsmigranten staan niet als dusdanig in de BRP geregistreerd. Daarom zijn zij gedefinieerd als de populatie eerstegeneratieallochtonen van 15-64 jaar, die afkomstig zijn uit Bulgarije, Hongarije, Slovenië, Polen, Roemenië, Estland, Letland, Litouwen, voormalig Tsjecho-Slowakije (incl. Tsjechië en Slowakije), Portugal, Spanje, Italië of Griekenland en bovendien op 31 december van genoemde jaren in Nederland woonachtig waren

⁷ MOE-landers: arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa

⁸ ZE-landers: arbeidsmigranten uit Zuid-Europa

⁹ Roemeense arbeidsmigranten, SCP, 2015

arbeidsmigranten in BRP van de gemeente Waadhoeke ook ergens in deze range ligt (van 24% - 33%). Als we de registratiecijfers in de BRP in 2018 'ophogen' op basis van genoemde cijfers (512/0,33 en 512/0,24) dan ontstaat het volgende beeld:

Conclusie 1: Op basis van de BRP-registratie kan het totaal aantal in Waadhoeke woonachtige arbeidsmigranten in 2018 tussen de 1.552 en 2.133 worden geschat.

2.2 Onderzoek onder in Waadhoeke actieve uitzendbureaus

Marktpartijen hebben als geen ander zicht op het aantal werkzame arbeidsmigranten. De inzet van arbeidsmigranten kan geschieden door tussenkomst van een uitzendbureau of doordat ze direct in dienst zijn van een werkgever. Volgens het SEO-onderzoek 'De economische waarde van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa voor Nederland¹⁰', wordt 49% van de arbeidsmigranten bemiddeld via uitzendbureaus. Iets meer dan de helft van de arbeidsmigranten is dus zondertussenkomst van een uitzendbureau aan de slag. Om deze reden hebben we een uitgebreide verkenning gedaan onder:

- a) de in Waadhoeke actieve uitzendbureaus
- b) de in Waadhoeke gevestigde ondernemers

De aanpak van het onderzoek onder uitzendbureaus staat beschreven in bijlage A¹¹. Hier volstaan we met de belangrijkste resultaten. Overigens zijn dubbeltellingen van arbeidsmigranten (doordat hetzelfde volume arbeidsmigranten zowel door een uitzendbureau als door een inlenende Waadhoeke werkgever wordt genoemd) zoveel mogelijk voorkomen door het herleiden van relaties tussen werkgevers en uitzendbureaus).

De ondervraagde uitzendbureaus geven aan dat er doorgaans een forse bandbreedte bestaat in het aantal arbeidsmigranten dat zij bemiddelen. In de periode van grofweg november - februari worden ruim 700 arbeidsmigranten bemiddeld. Vanaf maart trekt dat aantal weer aan om vervolgens een verdubbeling te bereiken in de zomer/vroege najaar. Deze bandbreedte in het aantal bemiddelde arbeidsmigranten heeft natuurlijk te maken met de economische structuur van Waadhoeke: er is veel werkgelegenheid in de agrarische sector en daarnaast behoefte aan arbeid in de agrifoodsector. Beiden zijn deels sterk seizoensgebonden.

Het door de uitzendbureaus bemiddelde volume van tussen de 700 - 1.400 arbeidsmigranten voor Waadhoeke ondernemers vormt waarschijnlijk een ondergrens. Immers, de kans is groot dat er meer uitzendbureaus zijn die arbeidsmigranten bemiddelen maar buiten beeld zijn gebleven (bijvoorbeeld doordat zij geen toelichting wilden geven). Daarom hebben we de uitzendbureaus ook gevraagd of zij een schatting konden geven van het totaal aantal arbeidsmigranten dat in Waadhoeke woont en werkt. In totaal konden 5 uitzendbureaus een schatting geven. Zie tabel 2 voor een overzicht:

¹⁰ SEO, Amsterdam 2018. [Lees verder>](#)

¹¹ Doordat de door uitzendbureaus opgegeven informatie mogelijk concurrentiegevoelig is, hebben we zoveel resultaten op geaggregeerd niveau weergegeven.

Tabel 2: schatting door in Waadhoeke actieve uitzendbureaus van het totaal aantal aldaar werkzame en woonachtige arbeidsmigranten, 2018/2019

uitzendbureau	schatting werken	schatting wonen
AB Vakwerk	1.000 - 1.500	minder dan 1.000 - 1.500
ABEOS	5.000	geen beeld
Alinex	1.500 - 2.000	1.500 - 2.000
Jolwerk	5.000	4.000
VZM	7.000 - 8.000	6.000
<i>bandbreedte</i>	<i>1.000 - 8.000</i>	<i>1.000 - 6.000</i>

De bandbreedte van de door de uitzendbureaus gemaakte schattingen over het totaal aantal voor Waadhoeke ondernemers *werkzame* arbeidsmigranten ligt tussen 1.000 - 8.000 arbeidsmigranten. Daarbij is opvallend dat de bovengrens van de schatting (8.000) ongeveer 5-6 keer groter is dan dat er bij de 10 uitzendbureaus in de piekperiode gezamenlijk werkt (1.387).

Daarnaast hebben we uitzendbureaus gevraagd naar hun schatting van het aantal in Waadhoeke *woonachtige* arbeidsmigranten. Ook hier blijken forse verschillen te bestaan in beelden die variëren van een kleine 1.000 arbeidsmigranten tot het zesvoudige daarvan.

Conclusie 2: op basis van beelden van uitzendbureaus kan het aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente werkt worden geschat 1.000 - 8.000 en het aantal dat er woont tussen de 1.000 - 6.000.

Gemiddelde verblijfsduur arbeidsmigranten volgens uitzendbureaus

Aan de uitzendbureaus is ook gevraagd hoe lang arbeidsmigranten gemiddeld ononderbroken bemiddeld worden. In de meeste gevallen werd een periode van 6-8 maanden genoemd. Om een goed beeld te krijgen van de verhouding tussen het aantal kort en lang bemiddelde arbeidsmigranten in Waadhoeke, is een totaalschatting gemaakt. Hierbij is de piekperiode als vertrekpunt genomen. De grens tussen een kort- en lang(er) werkzame arbeidsmigrant is hierbij gesteld op 1 jaar.

Van de 1.387 arbeidsmigranten die door 10 uitzendbureaus in het hoogseizoen worden bemiddeld, werken er 394 langer dan 1 jaar. Dat is $(394/1387 * 100\%) = 29\%$. Daarmee wordt dus ruim 70% korter dan een jaar bemiddeld. In de meeste gevallen is dat een periode tussen de 6-8 maanden.

2.3. Onderzoek onder in Waadhoeke gevestigde ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus)

De aanpak van het onderzoek onder de in Waadhoeke gevestigde ondernemers staat beschreven in bijlage B¹². Hier volstaan we met de belangrijkste resultaten.

Een groot aantal ondervraagde ondernemers geeft- evenals de ondervraagde uitzendbureaus- aan dat er een aanzienlijke bandbreedte bestaat in het aantal arbeidsmigranten dat wordt ingezet. Dat aantal schommelt tussen de 416 en 742. Er bestaat een belangrijk verschil met het beeld dat uitzendbureaus geven. Bij 4 van de 10 Waadhoeke werkgevers is het aantal arbeidsmigranten het hele jaar door stabiel. Dat staat in tegenstelling tot de uitzendbureaus, die nagenoeg allemaal te maken hebben met schommelingen in het bemiddelingsvolume gedurende het jaar. De reden hiervoor is dat sommige bedrijven (o.a. in de metaal en techniek) jaarrond gebruik maken van de inzet van arbeidsmigranten.

¹² Doordat de door Waadhoeke werkgevers opgegeven informatie mogelijk concurrentiegevoelig is, hebben we zoveel resultaten op geaggregeerd niveau weergegeven.

Ruim 90% $(=(672/742)*100\%)$ van het volume van ingezette arbeidsmigranten verloopt via uitzendbureaus. Een kleine 10% van het aantal arbeidsmigranten dat door Waadhoeke ondernemers wordt ingezet, geschiedt dus zonder tussenkomst van een uitzendbureau. Volgens het SEO wordt landelijk gezien 49% van de arbeidsmigranten bemiddeld via een uitzendbureau. Hoewel enkele Waadhoeke ondernemers aangaven vaker arbeidsmigranten direct in dienst te nemen, is de rol van uitzendbureaus in Waadhoeke toch aanzienlijk groter dan landelijk gezien.

Opvallend zijn de verschillen met de opgaven van het aantal bemiddelde arbeidsmigranten door uitzendbureaus. Die liggen in een range van 700 - 1.400 en zijn daarmee aanzienlijk hoger dan de opgaven van de inleners c.q. de Waadhoeke werkgevers. Het is niet duidelijk hoe dat verschil kan worden verklaard: zijn de belangrijkste inleners niet in beeld? Laten werkgevers niet het achterste van hun tong zien? Maken uitzendbureaus het vraagstuk 'groter'?

In de gesprekken hebben we werkgevers ook gevraagd of zij een schatting konden geven van het totaal aantal in Waadhoeke werkzame en woonachtige arbeidsmigranten. Zie tabel 3 voor de belangrijkste resultaten.

Tabel 3: schatting door in Waadhoeke gevestigde werkgevers van het totaal aantal aldaar werkzame en woonachtige arbeidsmigranten, 2018/2019

werkgever	schatting werken	schatting wonen
AC Hartman	1.500	1.000
Buwalda Multiservice	geen beeld	1.000
Gardenerspride	1.800 - 1.900	
Hessing	1.500	1.500
Kaaij Kwekerij	2.000 - 2.500	2.000
Meijer Metaal	1.0000 - 2.000	1.000 - 2.000
<i>bandbreedte</i>	<i>1.000 - 2.500</i>	<i>1.000 - 2.000</i>

De bandbreedte van de door de werkgevers gemaakte schattingen over het totaal aantal door hen ingezette arbeidsmigranten ligt tussen 1.000 - 2.500 arbeidsmigranten. Als we de bovengrens van deze schatting afzetten tegen het volume dat genoemde bedrijven in de piekperiode zelf inzetten, zit daar globaal een factor 3 tussen.

Conclusie 3: op basis van beelden van werkgevers kan het aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente werkt worden geschat 1.000 - 2.500 en het aantal dat er woont tussen de 1.000 - 2.000.

Schatting aantal arbeidsmigranten in de glastuinbouw

LTO afdeling Waadhoeke geeft handvatten om te komen tot een schatting van het aantal arbeidsmigranten in de lokale glastuinbouw. In Waadhoeke is 134 ha glastuinbouw. Door te kijken naar het aantal uren dat per ha nodig is voor de productie van verschillende gewassen (als tomaat, aardbei, paprika, asperge etc.) is een inschatting gemaakt van het benodigd totaal: dat is 1.039.405 uur. Als we er vanuit gaan dat mensen gemiddeld 8 maanden werken (32 weken) dan hebben we het per persoon over $(32 \times 40) = 1280$ uur. In totaal zijn dan 812 mensen nodig. LTO schat in dat daarvan zo'n 60% arbeidsmigrant is. Volgens deze redeneerlijn zijn dus in totaal een kleine 500 (487) arbeidsmigranten in de Waadhoeke kassen nodig.

Gemiddelde verblijfsduur arbeidsmigranten volgens werkgevers

Aan de in Waadhoeke gevestigde ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus) hebben we ook gevraagd hoe lang arbeidsmigranten gemiddeld in dienst zijn. In veel gevallen de meeste gevallen werd een periode van 6-9 maanden genoemd. Om een goed beeld te krijgen van de verhouding tussen het aantal kort en lang ingehuurde arbeidsmigranten in Waadhoeke, is een totaalschatting gemaakt. Hierbij is de piekperiode als vertrekpunt genomen. De grens tussen een kort- en lang(er) werkzame arbeidsmigrant is hierbij gesteld op 1 jaar.

Van de 742 arbeidsmigranten blijken er 245 (33%) langer dan 1 jaar te worden ingehuurd. 67% van de arbeidsmigranten werkt daarmee dus korter dan 1 jaar. In de meeste gevallen is dat tussen de 6-9 maanden. Het beeld dat uitzendbureaus aangeven tussen de verhouding kort- en langverblijvers wijkt daar met een verhouding van respectievelijk 29% en 71%, niet veel van af (zie ook paragraaf 2.2).

2.4 Analyse ABU/NBBU Flexmigrantenonderzoek en landelijke schattingen

Uit een nadere verkenning blijkt dat er geen ander direct beschikbaar bronmateriaal is om tot een goede schatting te komen van het aantal arbeidsmigranten in Waadhoeke. Daartoe zijn onder meer de gemeente Waadhoeke, de provincie Friesland, de Kamer van Koophandel en het UWV geconsulteerd. Het enige onderzoek dat in beperkte mate iets zegt over de populatie arbeidsmigranten, is het ABU/NBBU-Flexmigrantenonderzoek uit 2016 en 2018. Daaruit blijkt dat in 2016 1.320 arbeidsmigranten naar werkgevers in de provincie Friesland zijn bemiddeld en in 2018 1.656. Dat aantal lijkt een aanzienlijke onderschatting aangezien de ondervraagde uitzendbureaus alleen al in Waadhoeke in piekperiode bijna 1.400 arbeidsmigranten bemiddelen. De beperkte zeggingskracht van het onderzoek kan grotendeels worden verklaard doordat het zwaartepunt van de onderzochte leden in andere provincies dan Friesland ligt. Zo heeft de ABU zelf helemaal geen lid in Friesland.

Landelijke schattingen gaan uit dat er in Nederland tussen de 450.000 - 500.000 arbeidsmigranten verblijven. Dat is zo'n 2,6% - 2,9% van de totale bevolking¹³. Als we er vanuit gaan dat arbeidsmigranten gelijkmatig over Nederland zijn verspreid, dan telt de gemeente Waadhoeke naar verwachting 1.198 - 1.337 arbeidsmigranten¹⁴.

Conclusie 4: Bij een gelijkmatige verspreiding van de 450.000 - 500.000 in Nederland verblijvende arbeidsmigranten, telt de gemeente Waadhoeke in 2018 tussen de 1.198 - 1.337 arbeidsmigranten.

2.5 Verschilanalyse en totaalbeeld schatting 2018/2019

Als alle bronnen en daarmee samenhangende schattingen over de populatie arbeidsmigranten naast elkaar worden gezet, ontstaat het volgende beeld:

¹³ $(450.000/17,2 \text{ mln}) * 100\% = 2,6\%$ en $(500.000/17,2 \text{ mln}) * 100\% = 2,9\%$, bron: CBS, 2018

¹⁴ Bevolkingsomvang Waadhoeke 46.104, CBS, 2018

Tabel 4: overzicht diverse bronnen en daaruit voortvloeiende schattingen van het volume arbeidsmigranten dat woont en werkt in Waadhoeke, 2018/2019

bron	schatting min. aantal arbeidsmigranten	schatting max. aantal arbeidsmigranten
<i>wonen</i>		
BRP	1.552	2.133
onderzoek uitzendbureaus	1.000	6.000
onderzoek werkgevers	1.000	2.000
landelijke schattingen	1.198	1.337
<i>werken</i>		
onderzoek uitzendbureaus	1.000	8.000
onderzoek werkgevers	1.000	2.500
landelijke schattingen	1.198	1.337

Totaalbeeld schatting aantal in Waadhoeke woonachtige arbeidsmigranten

Als wordt gekeken naar het minimum aantal arbeidsmigranten dat naar verwachting in de gemeente Waadhoeke woont, dan kunnen we constateren dat de schattingen op basis van de BRP, de werkgevers/uitzendbureaus en de landelijke schattingen redelijk dicht bij elkaar liggen. De ondergrens zal daarbij naar verwachting eerder bij de 1.552 dan de 1.000 woonachtige arbeidsmigranten liggen. Immers, verwacht mag worden dat de registratiegraad in de BRP beperkt is doordat er veel arbeid seizoensgebonden en daarmee het verblijf daarmee relatief kortdurend is. Daardoor is de prikkel tot inschrijving doorgaans lager.

Er zitten grote verschillen in de schattingen over het maximaal aantal woonachtige arbeidsmigranten tussen enerzijds de bron werkgevers/BRP en anderzijds de schattingen van uitzendbureaus. Op basis van de bron werkgevers/BRP is het geschatte maximaal aantal in Waadhoeke woonachtige arbeidsmigranten zo'n 2.000 - 2.200. Uitzendbureaus schatten dat aantal maximaal 3 keer zo veel. Als we inzoomen op de door uitzendbureaus gemaakte schattingen, geven er 2 een schatting die niet in voorgaande lijn past. Jolwerk en VZM geven aan dat er respectievelijk 4.000 en 6.000 arbeidsmigranten in Waadhoeke wonen. Mocht dat het geval zijn, dan zou 9 - 13% van de bevolking uit arbeidsmigranten bestaan tegenover landelijk 2,6 - 2,9% gemiddeld. Dat lijkt zeer onwaarschijnlijk en daar zijn ook geen nadere aanwijzingen voor. Om deze reden lijkt het aannemelijk dat het maximaal aantal arbeidsmigranten dat in Waadhoeke woont wordt geschat op 2.200.

Eindconclusie: er wonen in 2018/2019 minimaal 1.500 en maximaal 2.200 arbeidsmigranten in Waadhoeke.

Totaalbeeld schatting aantal in Waadhoeke werkzame arbeidsmigranten

Op basis van de 3 genoemde bronnen, mag verwacht worden dat er minimaal 1.000 arbeidsmigranten in Waadhoeke werken. Dat aantal lijkt aan de lage kant. Alleen de 10 onderzochte uitzendbureaus bemiddelen in het laagseizoen al 727 arbeidsmigranten. Daarnaast is bekend dat enkele uitzendbureaus geen toelichting wilden geven (Sloobest, Together, Hofman). Ook zijn er

mogelijk uitzendbureaus die onder de radar opereren of om andere redenen buiten beeld zijn gebleven. Stel dat het aantal uitzendbureaus dat in het onderzoek buiten beeld is gebleven op $1/3$ wordt geschat, dan bedraagt het totale bemiddelde volume minstens $(727 * 3/2 =) 1.091$ arbeidsmigranten. Dan is het plaatje nog niet compleet. Een deel van de arbeidsmigranten is zonder tussenkomst van uitzendbureaus in dienst bij werkgevers. Dat is ongeveer 10% van het volume dat door uitzendbureaus wordt bemiddeld (109 arbeidsmigranten). Daarmee komt het eindbeeld op een populatie van minimaal $(1.091 + 109)$ is ongeveer 1.200 arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt.

Vijf werkgevers schatten dat er maximaal 2.500 arbeidsmigranten in Waadhoeke werken. Enkele uitzendbureaus schatten dat maximum aanzienlijk hoger in. Zo geven Jolwerk, VZM en ABOS aan dat het maximum aantal arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt op een range tussen de 5.000 - 8.000 ligt. Op basis van een verkenning onder 27 belangrijke en grote bedrijven in Waadhoeke bleken aldaar in de piekperiode 'slechts' 742 arbeidsmigranten te werken. Hoewel er wellicht een groep bedrijven buiten beeld is gebleven of niet het achterste van haar tong wilde laten zien, lijkt de schatting van genoemde uitzendbureaus, die een factor tot 6-11 groter is, niet realistisch. Zeker als we gaan 'terugrekenen': de 10 onderzochte uitzendbureaus geven aan dat er in de piekperiode 1.387 arbeidsmigranten worden bemiddeld. Als hier eveneens het volume arbeidsmigranten wordt toegevoegd van a.) uitzendbureaus die buiten beeld zijn gebleven en b) bedrijven die arbeidsmigranten zonder tussenkomst van een uitzendbureau inzetten dan komen we uit op een totaalbeeld van zo'n 2.289¹⁵ arbeidsmigranten. Deze waarde ligt op haar beurt in de buurt van de maximale schatting van 2.500 die geuit is door werkgevers.

Om tot een schatting te komen van het maximaal aantal werkzame arbeidsmigranten in Waadhoeke is gekozen om het gemiddelde te nemen van alle individuele schattingen van uitzendbureaus en werkgevers, waarbij de eerder genoemde 'uitschieters' niet zijn meegenomen. Het gemiddelde daarvan bedraagt 1.843.

<i>Eindconclusie: er werken in 2018/2019 minimaal 1.200 en maximaal 1.850 arbeidsmigranten in Waadhoeke</i>

Uit het voorgaande blijkt dat er in Waadhoeke waarschijnlijk meer arbeidsmigranten wonen dan er werken. Dat beeld komt ook onder meer naar voren uit gesprekken van de werkgroep huisvesting arbeidsmigranten en op basis van voor dit onderzoek gehouden interviews. Daarbij is genoemd dat Waadhoeke een aantrekkelijke woonplaats biedt aan arbeidsmigranten die in Harlingen werken. Maar zelfs ook voor arbeidsmigranten die in de Kop van Noord-Holland werken. Overigens gebeurt het omgekeerde ook. Een deel van de arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt, woont buiten de gemeentegrenzen.

---

¹⁵ a) als naar schatting $1/3$ deel van de uitzendbureaus buiten beeld is gebleven, bedraagt het totale bemiddelingsvolume in de piekperiode $(1.387 * 3/2 =) 2.081$ b) bedrijven die arbeidsmigranten zonder tussenkomst van een uitzendbureau inzetten. Dat is 10% van het volume dat door uitzendbureaus wordt bemiddeld: $2081/10 = 208$. TOTAAL: $2081 + 208 = 2.289$

Hoofdstuk 3 .Beeld van de ontwikkeling van de populatie EU-arbeidsmigranten in Waadhoeke

Om meer zicht te krijgen op de te verwachten inzet van arbeidsmigranten in de nabije toekomst zijn gesprekken gevoerd met:

1. in Waadhoeke actieve uitzendbureaus
2. in Waadhoeke gevestigde ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus)
3. arbeidsmarktspecialisten

In paragraaf 3.1 en 3.2 worden de bevindingen belicht en in paragraaf 3.3. conclusies getrokken.

3.1 Interviews met in Waadhoeke actieve uitzendbureaus

Van de 10 in Waadhoeke actieve uitzendbureaus, wilden/konden er 7 iets zeggen over hun groeiverwachting in het volume te bemiddelen arbeidsmigranten. Hoewel de meeste respondenten aangaven 'niet over een glazen bol te beschikken', verwachten de meeste uitzendbureaus een groei.

Tabel 5: verwachting behoefte inzet van arbeidsmigranten in Waadhoeke (over een ongeveer een jaar) door aldaar actieve uitzendbureaus

kwalificatie	score
stabiel	2x
lichte groei	1x
sterke groei	4x
<i>totaal</i>	7

Opvallend is dat de meeste ondervraagde uitzendbureaus hun groeiverwachting direct koppelden aan de beschikbaarheid van voldoende huisvesting. Daarnaast noemden uitzendbureaus nog twee factoren die voor een dempend effect op de groei kunnen zorgen. Enerzijds geven sommige uitzendbureaus aan dat het de verwachting is dat sommige onderdelen van het agrarische verwerkingsproces worden *geautomatiseerd/gerobotiseerd*. Dat betekent dat er op sommige plaatsen minder 'handjes' nodig zijn. Verder speelt mee dat door de sterke groei van het aantal arbeidsmigranten de *maximale 'span of control'* op de werkvloer is bereikt. Een van de uitzendbureaus geeft dan ook aan niet meer te kunnen managen dan nu het geval is. Ook willen inleners op sommige plaatsen een te grote 'scheefgroei' tussen Nederlandse' en niet Nederlandse werknemers op de werkvloer voorkomen.

De uitzendbureaus gaven aan dat het lastig is hun groei te prognosticeren. Toch hebben we op basis van de aangereikte informatie een prognose gemaakt. De omvang van de populatie bemiddelde arbeidsmigranten bedraagt in de piekperiode 1.355. Dit volume lijkt in 2019/2020 te groeien naar 1.515 arbeidsmigranten. Dat is een toename 12%.

Om deze 12% groeiverwachting in een context te plaatsen, kijken we naar de landelijke volumegroei van het aantal door uitzendbureaus bemiddelde arbeidsmigranten over de periode 2016 - 2018. Deze bedraagt zo'n 25% per jaar (van 120.000 in 2016 naar 184.000 in 2018¹⁶). Nu heeft deze groei plaats

¹⁶ Bron: ABU-NBBU Flexmigrantenonderzoek 2016, 2018

gevonden in een periode van economische hoogconjunctuur. Het is aannemelijk te verwachten dat de economische groei de komende 2 jaar iets lager zal uitvallen. Daarmee komen we al snel in een bandbreedte van zo'n 10 - 20% groei per jaar. De eerder becijferde 12% volumegroei voor Waadhoeke lijkt daardoor niet onrealistisch.

Het aantal uitzendbureaus dat arbeidsmigranten bemiddelt voor werkgevers in Waadhoeke zal naar verwachting stabiel blijven. Alle uitzendbureaus die dat nu doen, zullen dat blijven doen. En uitzendbureaus die dat nog niet doen, hebben (vooralsnog) geen ambities in die richting.

3.2 Interviews met ondernemers (niet zijnde uitzendbureaus)

Van de in Waadhoeke gevestigde ondernemers, durfden/konden er 10 iets zeggen over hun groeiverwachting in de omvang van te bemiddelen arbeidsmigranten. Tabel 6 geeft een overzicht.

Tabel 6: verwachting behoefte aan inzet van arbeidsmigranten in Waadhoeke over ongeveer een jaar door aldaar gevestigde werkgevers (niet zijnde uitzendbureaus)

kwalificatie	score	ingezette volume arbeidsmigranten
lichte afname	1x	3%
stabiel	5x	47%
lichte groei	1x	1 %
sterke groei	3x	49%
<i>totaal</i>	<i>10</i>	<i>100%</i>

De helft van de ondervraagde bedrijven verwacht een stabilisering van het aantal arbeidsmigranten dat zij in de nabije toekomst verwachten in te zetten. Een bedrijf noemt verdere automatisering als reden. Een ander bedrijf geeft dat als reden aan waarom een lichte krimp van het aantal arbeidsmigranten wordt verwacht. Zowel enkele bedrijven met een stabiele als met een sterke groeiverwachting, geven aan dat hun kwalificatie sterk afhangt van de beschikbaarheid van voldoende en goed gekwalificeerd personeel. Daarnaast wordt de beschikbaarheid van voldoende huisvesting genoemd als bepalende en onderscheidende factor. Als we kijken naar het volume arbeidsmigranten dat achter de verschillende groeiverwachtingen schuil gaat, kunnen we stellen dat het aantal door Waadhoeke bedrijven ingezette arbeidsmigranten op kortere termijn verder zal groeien.

3.3. Interviews met arbeidsmarktspecialisten

Om meer zicht te krijgen op de vraag hoe de economie en arbeidsmarkt van de (regio) Waadhoeke zich ontwikkelt, zijn verschillende arbeidsmarktspecialisten bevraagd. Het gaat hierbij om vertegenwoordigers van:

- UWV
- gemeente Waadhoeke
- LTO Noord

De Kamer van Koophandel en MKB-Noord gaven aan geen informatie te kunnen leveren. De belangrijkste ontwikkelingen staan hieronder beschreven.

Het UWV verwijst in haar reactie naar het rapport 'Friesland, regio in beeld' (okt 2018)¹⁷. Daaruit blijkt dat de groei van de Nederlandse economie zich in 2019 doorzet. In maart 2018 ging het Centraal Planbureau (CPB) uit van 3,2% economische groei in 2018 en 2,7% in 2019. In de provincie Friesland groeit de economie echter minder sterk dan landelijk. Hierdoor komen er in 2018 en 2019 in totaal 5.700 banen bij. In Friesland zijn het vooral de uitzendbureaus en zorg en welzijn die voor meer banen zorgen. Deze sectoren zijn groot, ze groeien en ze zijn relatief sterk vertegenwoordigd in de regio. De werknemers die in dienst zijn bij uitzendbureaus tellen mee in deze sector, maar zijn als uitzendkracht in andere sectoren werkzaam.

De aanhoudende economische groei zorgt in toenemende mate voor personeelstekorten. Steeds meer werkgevers ervaren productiebelemmeringen door het ontbreken van voldoende geschikt personeel. Halverwege 2018 geeft 12% van de Friese ondernemers Friesland aan dat ze door een gebrek aan personeel productiebelemmeringen ervaren. De meeste personeelstekorten doen zich voor in een breed spectrum van technische beroepen en ICT.

In Waadhoeke werken de meeste mensen in de volgende sectoren (2017)¹⁸:

1. Handel en reparatie (2.858 personen)
2. Zakelijke dienstverlening (2.322 personen)
3. Industrie (2.155 personen)
4. Gezondheidszorg (2.094 personen)
5. Landbouw (1.782 personen)

In de zakelijk dienstverlening kwamen de meeste banen bij in Waadhoeke. Hieronder vallen ook de uitzendbureaus. Zoals we in paragraaf 3.1 hebben gezien, is de verwachting dat deze groei de komende tijd verder doorzet.

Een belangrijke economische pijler van Waadhoeke betreft de agrarische sector en de daaraan gerelateerde agrifoodsector. De gemeente verwacht dat deze komende periode verder gaat groeien. LTO Noord voorziet de belangrijkste groei in arbeidsbehoefte met name in de glastuinbouw. Veel hangt af van de beschikbaarheid van voldoende personeel. De sector heeft moeite personeel blijvend aan zich te binden. LTO Noord: 'Ons CAO-loon zit onder dat van andere sectoren als de bouw of metaal en dus we raken regelmatig mensen aan hen kwijt.' Een ander aspect dat de verdere groei remt is voldoende en goede huisvesting voor arbeidsmigranten. 'Agrarisch ondernemers willen hun personeel graag goed willen huisvesten. Daar zijn ze soms al 10 jaar mee bezig. Maar door de onduidelijkheid over de huisvestingsmogelijkheden kan er bij bedrijfsuitbreiding maar steeds geen rekening mee worden houden.'

Andere agrarische sectoren in Waadhoeke zijn veeteelt en akkerbouw. Hier vindt schaalvergroting plaats en daarnaast een proces van mechanisering en robotisering. Hierdoor zal het aantal ondernemingen dalen maar het areaal gelijk blijven. De verwachting is dat het werknemersbestand zich in deze sectoren zal stabiliseren.

Andere belangrijke economische sectoren in Waadhoeke zijn de metaal- en technieksector. Deze lijken aan belang toe te nemen. Hierbij valt te denken aan de jachtenbouw rond Franeker. Tot slot lijkt ook de bouwsector aan belang te winnen in de gemeente Waadhoeke.

---

¹⁷ UWV-rapport 'Friesland, regio in beeld', oktober 2018, [bron>](#)

¹⁸ Goede start werkgelegenheid Waadhoeke, Franeker Courant 25 januari 2018, [Bron>](#)

Als we de bevindingen van ondernemers, uitzendbureaus en arbeidsmarktspecialisten samen nemen, is de verwachting dat de inzet van arbeidsmigranten in bepaalde sectoren zal stabiliseren, maar over de hele linie de komende jaren zeker nog zal toenemen.

4. Huisvesting

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de verwachte ontwikkelingen van vraag en aanbod naar huisvesting van arbeidsmigranten. Daarbij is het goed in ogenschouw te nemen dat de focus ligt op de huisvesting van arbeidsmigranten die hier 'korter' zijn en zich (nog) niet permanent gevestigd hebben. Immers, arbeidsmigranten die hier langer zijn vinden hun weg veelal naar een reguliere huur- of koopwoning. De grootste uitdaging ligt bij de 'kortverblijvers' (korter dan 1 jaar). Voor hen is een logiessetting of een vorm van onzelfstandige huisvesting vaak geschikter is dan zelfstandige huisvesting.

We starten met een beeld van de plaats waar arbeidsmigranten worden gehuisvest. Vinden uitzendbureaus, werkgevers en arbeidsmigranten huisvesting juist binnen de gemeente Waadhoeke of er buiten? In paragraaf 4.2 wordt een beeld geschetst van het bij gemeenten bekende huisvestingsaanbod. In paragraaf 4.3 tot en met 4.7 wordt het huisvestingsaanbod door respectievelijk woningcorporaties, uitzendbureaus, werkgevers, particulieren, en recreatieparken geschetst. Vervolgens wordt in paragraaf 4.8 een totaalbeeld geschetst van het aanbod. De laatste paragraaf gaat tenslotte in op de (ontwikkelingen in) tekorten aan woonruimte.

4.1 Huisvesting binnen of buiten de gemeente Waadhoeke?

In onze verkenning onder uitzendbureaus en werkgevers is ook gevraagd waar de in Waadhoeke werkzame arbeidsmigranten wonen. Van de 7 uitzendbureaus die daarover iets konden/wilden zeggen, huisvest 88% de door hen bemiddelde arbeidsmigranten in de gemeente Waadhoeke. Ruim 10% van de arbeidsmigranten wordt dus buiten de gemeentegrenzen gehuisvest. Een uitzendbureau (ABEOS) huisvest zelfs al haar mensen buiten de gemeente Waadhoeke. Overigens zijn er ook signalen dat het omgekeerde gebeurt: arbeidsmigranten die werken in Harlingen of de Kop van Noord-Holland en die wonen in de gemeente Waadhoeke. De werkgevers laten een vergelijkbaar beeld zien als de uitzendbureaus: 90% van hun arbeidsmigranten woont ook in Waadhoeke. Opvallend daarbij is dat 2 van de 10 werkgevers aangeeft helemaal geen beeld te hebben waar hun arbeidskrachten wonen.

Op basis van ons onderzoek kan een onderbouwde schatting worden gegeven hoeveel arbeidsmigranten in Waadhoeke wonen (zie ook paragraaf 2.5) en welk deel van de in Waadhoeke actieve arbeidsmigranten binnen/buiten de bebouwde kom is gehuisvest. Er zijn echter teveel onzekere variabelen om zinvolle uitspraken te doen over het aantal arbeidsmigranten dat op een lager schaalniveau van kernen/buurtschappen woont.

4.2 Huisvestingsaanbod in beeld door gemeente

De gemeente Waadhoeke is een jonge gemeente die slechts in zeer beperkte mate zicht heeft op huisvestingslocaties voor arbeidsmigranten. Ook op nieuwe initiatieven is weinig tot geen zicht. Een gemeentelijk overzicht van het (legaal/illegaal) huisvestingsaanbod voor arbeidsmigranten ontbreekt.

4.3 Huisvestingsaanbod in beeld door woningcorporaties

In de gemeente Waadhoeke zijn twee woningcorporaties actief: Wonen Noordwest Friesland (WNWF) en Accolade.

WNWF verhuurt aan 4 uitzendorganisaties (AB Vakwerk, Eastmen Human Resources en VZM uitzendgroep) in totaal 6 woningen. Per woning worden door de uitzendbureaus maximaal 4

personen gehuisvest. Totaal 24 plaatsen. Daarnaast heeft WNWF in de periode 2016 -2018 gemiddeld 20 - 25 woningen per jaar rechtstreeks verhuurd aan arbeidsmigranten. Het ging gemiddeld om 2 personen per woning. Dit komt op een totaal van 150 arbeidsmigranten die op deze manier door WNWF zijn gehuisvest.

Accolade heeft alleen bezit in Franeker. Daar is door de corporatie in 2008 1 woning verhuurd aan een agrarisch bedrijf. De insteek is om deze woning af te stoten en ook om geen nieuwe woningen op deze wijze te verhuren. Rechtstreekse verhuur aan arbeidsmigranten vind wel plaats. De corporatie schat dat een kleine 10% van de toewijzingen naar arbeidsmigranten gaat. Over de jaren 2016, 2017 en 2018 zijn in totaal respectievelijk 129, 125 en 119 woningen toegewezen. Hieruit kan worden geconcludeerd dat zo'n 12 - 13 woningen per jaar aan arbeidsmigranten wordt toegewezen. Als we er vanuit gaan dat het ook hier ging om gemiddeld 2 personen per woning, komt dit neer op een totaal van 72 arbeidsmigranten die op deze manier door Accolade zijn gehuisvest.

4.4 Huisvestingsaanbod in beeld door uitzendbureaus

Aan alle uitzendbureaus is gevraagd of zij een beeld konden geven hoe de huisvesting van arbeidsmigranten is geregeld. Is er huisvesting aangekocht, aangehuurd of wordt dat overgelaten aan arbeidsmigranten zelf? Daarnaast is verkend op welke schaal dat gebeurt.

Zeven uitzendbureaus geven aan op dit moment in totaal 703 huisvestingsplaatsen te bezitten. Een kleine 10% van die plaatsen is eigen bezit in de vorm van reguliere woningen. Het gros van het woningbestand van uitzendbureaus is dus aangehuurd bezit (90%). Uitzendbureaus geven daarnaast aan dat een deel van de arbeidsmigranten op eigen kracht in woonruimte voorziet. Zo'n 440 arbeidsmigranten die in dienst van uitzendbureaus zijn, hebben zelf een woning gehuurd of gekocht.

Uit het voorgaande volgt dat uitzendbureaus voor $(703/(703+440)*100\%=)$ 62% van het volume arbeidsmigranten dat zij bemiddelen zelf de huisvesting verzorgen. Daarmee vindt 39% van de arbeidsmigranten die in dienst zijn van uitzendbureaus op eigen kracht huisvesting. Dat kan zijn via een woningcorporatie of een particuliere huisvester. Het zelfstandig aankopen van huisvesting ligt voor deze deelpopulatie minder voor de hand. Immers, de meeste arbeidsmigranten die via een uitzendbureau werken verblijven korter in Nederland. Daarnaast is het verkrijgen van een hypotheek met een flexcontract minder eenvoudig.

In paragraaf 2.5 is aangegeven dat een deel van de uitzendbureaus buiten beeld is gebleven. We hebben dat aandeel geschat op 1/3. Het is niet zeker of deze uitzendbureaus ook de huisvesting organiseren op een wijze die vergelijkbaar is met onderzochte uitzendbureaus. In het scenario dat de 'onzichtbare' uitzendbureaus helemaal geen huisvesting in Waadhoeke hebben, dan bestaat het totale huisvestingsaanbod door uitzendbureaus in Waadhoeke uit 1.143 plaatsen.

In het scenario dat de uit beeld gebleven uitzendbureaus de huisvesting organiseren op een wijze die vergelijkbaar is met de onderzochte uitzendbureaus, kan het totale huisvestingsaanbod worden bepaald op $(703 + 440)*3/2 = 1.715$ huisvestingsplaatsen. Daarmee komt de bandbreedte van het huisvestingsaanbod door uitzendbureaus in Waadhoeke tussen de 1.143 - 1.715 plaatsen.

Daarnaast hebben we uitzendbureaus de vraag voorgelegd of en zo ja in welke mate zij huisvestingstekorten ervaren. 5 van de 7 uitzendbureaus ervaren een huisvestingstekort van in totaal 185 - 235 plaatsen. Dat is de bandbreedte van het minimale huisvestingstekort. Als we ook dat deel van de uitzendbureaus meenemen (1/3) dat naar schatting buiten beeld is gebleven, dan kan het tekort tussen de 278 - 353 huisvestingsplaatsen worden geschat. Daarmee kan de totale bandbreedte van het ervaren huisvestingstekort worden geschat tussen de 185 - 353 plaatsen.

4.5 Huisvestingsaanbod in beeld door werkgevers

Ook aan alle werkgevers is gevraagd of zij een beeld konden geven hoe de huisvesting van arbeidsmigranten is geregeld. Wordt dat geregeld door het uitzendbureau? Wordt er huisvesting aangekocht, aangehuurd of wordt dat juist overgelaten aan arbeidsmigranten zelf?

De huisvesting blijkt op verschillende manieren georganiseerd:

- In beperkte mate bieden de werkgevers zelf huisvesting aan (in bedrijfswoningen of in aangekochte reguliere woonhuizen): in totaal 57 plaatsen¹⁹. Overigens geeft 1 ondernemer aan dat zijn 20 huisvestingsplaatsen via het uitzendbureau aan hun werknemers wordt verhuurd;
- Daarnaast vinden 123 buitenlandse werknemers op eigen kracht huisvesting;
- Veruit het grootste deel van de huisvesting wordt uitbesteed aan uitzendbureaus.

Ondervraagde ondernemers bieden in het hoogseizoen werk aan 742 arbeidsmigranten (zie ook paragraaf 2.3). Uit het voorgaande volgt dat Waadhokse werkgevers de huisvesting in zo'n 80% van de gevallen neerleggen bij de uitzendbureaus. Dat past ook bij de bevinding uit paragraaf 2.3 dat de inzet van arbeidsmigranten in Waadhoeke – veel vaker dan landelijk gezien – via een uitzendbureau verloopt. De in Waadhoeke actieve uitzendbureaus spelen dus een grote rol bij het volledig 'ontzorgen' van Waadhokse werkgevers.

We hebben werkgevers ook de vraag voorgelegd of en zo ja in welke mate zij huisvestingstekorten ervaren. Van de 10 werkgevers geven er:

- 5 aan geen beeld te hebben of er wel/geen huisvestingstekort is
- 2 geven aan dat zij geen tekort ervaren. 1 geeft daarbij als kanttekening 'mits het beleid ongewijzigd blijft. De ander geeft aan dat zij binnenkort wel een tekort verwachten
- 1 geeft een tekort aan van 20 - 30 plekken
- 2 geven aan dat er een tekort is maar kunnen de omvang ervan niet aangeven

Uit de antwoorden blijkt dat werkgevers veel minder zicht hebben op een mogelijk huisvestingstekort dan de uitzendbureaus. Aangezien Waadhokse werkgevers -zoals eerder geconstateerd- voor wat betreft de huisvesting in grote mate ontzorgd worden door uitzendbureaus, lijkt dat een logisch bevinding.

4.6 Huisvestingsaanbod in beeld door particulieren

Aan het groepsinterview met particuliere huisvesters op 11 maart 2019 deden 6 huisvesters mee. Uit het gesprek kwam naar voren dat in Waadhoeke alleen kleinere particuliere huisvestingsaanbieders

---

¹⁹ Overigens bestaat de kans dat niet alle bedrijven - en daarmee het aanbod- in beeld is. Zo blijkt uit bijlage B dat 4 bedrijven geen medewerking wilden verlenen. Aangezien de kans klein is dat zij een substantieel effect hebben op het berekende totaal, laten we deze buiten verder beschouwing.

actief zijn. Hun bezit schommelt doorgaans tussen de 1 en 5 woningen. Grotere professionele aanbieders zoals die in de meeste andere provincies opereren, zijn in Waadhoeke volledig afwezig. Een goed beeld van alle particuliere huisvestingsaanbieders bestaat niet. De tijdens het groepsinterview aanwezige huisvesters gaven aan bij voorkeur te verhuren aan uitzendbureaus en werkgevers. Dat zijn doorgaans de meest aantrekkelijke klanten voor de aanbieders.

4.7. Huisvestingsaanbod in beeld door recreatieparken

In Waadhoeke zijn drie recreatieparken gevestigd te weten:

- Waadhoeke resort, Menaam
- De Friesche Wadden, Tzummarum
- Bloemketerp, Franeker

Om meer zicht te krijgen of en in hoeverre deze parken de huisvesting van arbeidsmigranten accommoderen, is een nadere verkenning uitgevoerd.

Waadhoeke resort, Menaam

Het park geeft aan nu geen arbeidsmigranten te huisvesten. De parkeigenaar: 'We worden wel eens door uitzendbureaus benaderd. In principe zouden zo 30 chalets kunnen worden verhuurd. Nu worden mensen af en toe 1 tot 2 weken bij ons gehuisvest maar dat is zelden. Mogelijk verhuren particuliere eigenaren hun chalet, maar daar hebben we geen zicht op. Als blijkt dat het verblijf langer is (b.v. via camerabeelden) dan treden we op. Wij zijn benieuwd naar de discussie die lokaal speelt en wat de plannen zijn. Mogelijk kunnen we ook een stukje oplossing bieden.'

Als we er vanuit gaan dat er per chalet 4-5 mensen worden gehuisvest, dan heeft het park een capaciteit tot 150 plaatsen.

De Friesche Wadden, Tzummarum

Het park biedt momenteel onderdak aan 40 - 100 arbeidsmigranten. De secretaris van de VVE: 'Wij vinden dit zeer onwenselijk en hebben eerder bij de gemeente een handhavingsverzoek ingediend. Tevergeefs. Wij zouden verder ook graag aangetakt willen worden bij de gesprekken over de huisvesting van arbeidsmigranten in Waadhoeke.'

Bloemketerp, Franeker

De parkeigenaar gaf aan dat er tussen de 10 - 25 arbeidsmigranten op het park verblijven. 'Zij verblijven daar doorgaans kortdurend en zijn werkzaam in de scheepsbouw in Harlingen.'

4.8 Totaalbeeld huisvestingsaanbod

Om zicht te krijgen op het totale huisvestingsaanbod voor arbeidsmigranten zetten we de gegevens van de verschillende huisvestingsaanbieders op een rij. Dat is het aanbod van en door:

- woningcorporaties
- uitzendbureaus
- werkgevers
- particulieren
- recreatieparken

De cijfers van de genoemde aanbieders kunnen niet klakkeloos onder elkaar worden gezet. We willen immers dubbeltellingen in het aanbod voorkomen. De naar huisvesting vragende partijen zijn uitzendbureaus en werkgevers. Zij zijn de afnemers van huisvesting en maken -naast eigen

huisvestingsbezit- gebruik van het aanbod van onder meer particulieren en woningcorporaties. Hun aanbod moet dan ook niet nogmaals worden meegenomen. Daarnaast geven particuliere verhuurders ook aan dat uitzendbureaus en werkgevers voor hun juist 'goede en aantrekkelijke huurders' zijn. De recreatieparken zijn als huisvestingsoplossing door ondervraagde uitzendbureaus en werkgevers niet genoemd als oplossing. Aangezien het wel een deel van het aanbod vormt, nemen we het wel mee in ons overzicht. Zie ook tabel 7.

Tabel 7: overzicht totaal aantal huisvestingsplaatsen voor arbeidsmigranten in Waadhoeke

actor	totaal aantal plaatsen (aangekocht en aangehuurd)	door arbeidsmigranten zelf geregeld (via woningcorporatie of particulier)
uitzendbureaus	703 - 1.055	440 - 660
werkgevers	57	123
recreatieparken	50 - 275	
<i>totaal</i>	<i>810 - 1.387</i>	<i>563 - 783</i>

Als we kijken naar het totaal aantal huisvestingsplaatsen voor arbeidsmigranten in de gemeente Waadhoeke, dan kan dat worden geschat tussen 1.373 - 2.170. Dit huisvestingsvolume wordt voor 26- 57% '(gemiddeld zo'n 41%) gebruikt' door arbeidsmigranten die op eigen kracht huisvesting hebben gevonden.

4.9 (Ontwikkelingen in) tekorten aan woonruimte

a. De omvang van het huisvestingsaanbod in Waadhoeke

Het totale huisvestingsaanbod kan worden geschat op 1.373 - 2.170 plaatsen (zie paragraaf 4.8). Deze bandbreedte valt redelijk binnen de in paragraaf 2.5 genoemde schatting van tussen de 1.500 - 2.200 in Waadhoeke woonachtige arbeidsmigranten.

b. De omvang van de huisvestingsvraag in Waadhoeke

De omvang van de huisvestingsvraag is in principe gelijk aan het aantal arbeidsmigranten dat in Waadhoeke werkt. Daarmee bestaat de huisvestingsvraag uit 1.200 - 1.850 plaatsen.

c. Verwachte huisvestingstekorten

Op basis van het huisvestingsaanbod- en de vraag kan het verschil worden bepaald:

In Waadhoeke:	min	max
huisvestingsaanbod	1.373	2.170
huisvestingsvraag	1.200	1.850
<i>huisvestingstekort</i>	<i>+173</i>	<i>+320</i>

Uit de tabel blijkt dat er meer huisvestingsaanbod is dan vraag (173 - 320 plaatsen). Aangezien er geen overschot maar een huisvestingstekort wordt ervaren, worden kennelijk in Waadhoeke ook arbeidsmigranten gehuisvest, die in andere gemeenten werken (zoals in Harlingen of de Kop van

Noord-Holland). Deze constatering past in de conclusie van paragraaf 2.5 dat er waarschijnlijk meer arbeidsmigranten in Waadhoeke wonen dan werken.

Aangezien er meer arbeidsmigranten wonen dan werken in Waadhoeke, is het ook te verklaren waarom uitzendbureaus en werkgevers toch een huisvestingstekort ervaren. De uitzendbureaus ervaren dat tekort tussen de 185 - 353 plaatsen (paragraaf 4.4.). Werkgevers hebben daar minder zicht op (paragraaf 4.7). Vooralsnog schatten we het door hen ervaren tekort op 20 - 30 plekken. Hiermee komt het totale huisvestingstekort uit op 205 - 383 huisvestingsplaatsen.

Er zijn verschillende redenen om aan te nemen dat het daadwerkelijke huisvestingstekort aanzienlijk groter is dan hiervoor geschetst en naar verwachting ook verder zal toenemen. We noemen enkele oorzaken:

- **Groeiverwachting uitzendbureaus en werkgevers:** het volume te bemiddelen arbeidsmigranten zal verder blijven groeien. Uitzendbureaus verwachten over de periode 2019/2010 met 12% te groeien (paragraaf 3.1). Werkgevers herkennen het beeld van een substantiële groeiverwachting (paragraaf 3.2);
- **Ongeschikt aanbod short stay huisvesting:** een aanzienlijk deel van de arbeidsmigranten die hier kortdurend verblijft, is nu in reguliere woningen gehuisvest. Dat is onder meer vanuit het perspectief van omwonenden en draagvlak een onwenselijk situatie. Voor de populatie short stay arbeidsmigranten zijn logiesachtige woonvormen aan de rand of buiten de bebouwde kom een betere optie. Daarnaast is buiten het zicht van de gemeente om een aanzienlijk aantal arbeidsmigranten gehuisvest op recreatieparken. Mede gezien het feit dat deze groep is gehuisvest in combinatie met reguliere recreanten, is het zeer de vraag in hoeverre dat een wenselijke situatie is;
- **Ondermaatse kwaliteit:** de gemeente Waadhoeke heeft nauwelijks/geen (toe)zicht op het huisvestingsaanbod en de daarmee de kwaliteit ervan. Handhaving op goede huisvesting voor arbeidsmigranten speelt vooralsnog niet/nauwelijks een rol. Het is daarmee zeer aannemelijk dat een aanzienlijk deel van de arbeidsmigranten momenteel wordt gehuisvest op plaatsen die niet voldoen aan de minimale (SNF-)kwaliteitsnormen en of Bouwbesluit.

Bijlage A

Toelichting onderzoek onder in Waadhoeke actieve uitzendbureaus

In Nederland zijn ongeveer 12.000 bedrijven ingeschreven bij de Kamer van Koophandel als uitzendbureau. Een deel ervan bemiddelt arbeidsmigranten. Hoeveel en welke uitzendbureaus dat precies zijn, is onbekend. Voor ons onderzoek zijn uitzendbureaus relevant die arbeidsmigranten bemiddelen voor werkgevers in Waadhoeke en/of hun arbeidsmigranten in deze gemeente huisvesten. Uit onderstaand schema wordt duidelijk dat breder dan alleen naar de in de gemeente Waadhoeke gevestigde uitzendbureaus moet worden gekeken. Zo kan de huisvesting van arbeidsmigranten ook geregeld zijn door uitzendbureaus die buiten Waadhoeke gevestigd zijn. Onderstaande tabel geeft een 'typologie' van uitzendbureaus die relevant zijn voor onze verkenning:

Tabel 8: typologie van uitzendbureaus die relevant zijn voor het onderzoek huisvesting arbeidsmigranten in Waadhoeke

uitzendbureau	gevestigd in Waadhoeke	gevestigd buiten Waadhoeke
Bemiddelt voor werkgever gevestigd in Waadhoeke + organiseert huisvesting in Waadhoeke	X	X
Bemiddelt voor werkgever gevestigd in Waadhoeke + organiseert huisvesting buiten Waadhoeke	X	X
Bemiddelt voor werkgever gevestigd in Waadhoeke + laat huisvesting over aan arbeidsmigrant zelf	X	X
Bemiddelt voor werkgever gevestigd buiten Waadhoeke + organiseert huisvesting in Waadhoeke	X	X
Bemiddelt voor werkgever gevestigd buiten Waadhoeke + organiseert huisvesting buiten Waadhoeke	niet relevant	niet relevant
Bemiddelt voor werkgever gevestigd buiten Waadhoeke + laat huisvesting over aan arbeidsmigrant zelf	niet relevant	niet relevant

Uit het bovenstaande schema blijkt dat het niet eenvoudig is om volledig scherp te krijgen welke uitzendbureaus:

- ✓ arbeidsmigranten bemiddelen
- ✓ actief zijn voor Waadhoeke werkgevers
- ✓ huisvesten in Waadhoeke

Tenslotte speelt nog een punt mee. De inzet van arbeidsmigranten (en de daarmee samenhangende huisvesting) is een maatschappelijk gevoelig thema. De meeste uitzendbureaus (en andere bedrijven) lopen er daarom niet mee 'te koop'. Los daarvan zijn ondernemers beducht voor de mogelijke gevolgen van hun openheid. Bijten zij niet in de eigen staart als de cijfers voor gemeenten en stakeholders 'op straat' liggen? En gaan concurrenten die onder de radar opereren er dan niet met de buit van door? Het geven van openheid van zaken is daarom niet vanzelfsprekend.

Om deze reden hebben we een groslijst van uitzendbureaus gemaakt die (mogelijk) actief zijn -of een relatie hebben met- de gemeente Waadhoeke. Hierbij is gebruik gemaakt van:

- Kennis vanuit de werkgroep huisvesting arbeidsmigranten
- De ledenlijsten van de uitzendkoepels ABU en NBBU
- Suggesties via interviews met zowel uitzendbureaus als werkgevers
- Zoekacties via google

Een volledig overzicht van de benaderde uitzendbureaus staat in tabel 9. In dit onderzoek hebben we ervoor gekozen alle uitzendbureaus telefonisch te benaderen. Uit andere onderzoeken is immers bekend dat de respons op vragenlijsten over arbeidsmigranten bij uitzendbureaus (en andere werkgevers) bijzonder laag is²⁰.

Tabel 9: overzicht benaderde uitzendbureaus inclusief enkele kenmerken

naam	gevestigd in Waadhoeke	bemiddelt arbeidsmigranten voor werkgevers uit Waadhoeke	huisvest in Waadhoeke	opmerkingen
1.Red Green	ja	geen contact	geen contact	mogelijk opgeheven
2.Eurocredit Personeelsdiensten	ja	geen contact	geen contact	mogelijk opgeheven
3.SBS Personeelsdiensten	ja	geen contact	geen contact	mogelijk opgeheven
4.We-Motivate	ja	geen contact	geen contact	mogelijk opgeheven
5.Noord Uitzendbureau B.V.	ja	ja	hebben geen beeld	
6.VZM	ja	ja	ja	
7.AB Vakwerk	ja	ja	ja	
8.Jolwerk	ja	ja	ja	
9.De Uitzendmakelaars	ja	nee	n.v.t.	
10.Toppflex Personeelsdiensten	ja	nee	n.v.t.	
11.Randstad	ja	ja	nee	
12.ABEOS	ja	ja	nee	
13.Sloobest	ja	X	X	reageert niet. Zeer waarschijnlijk bemiddelen zij arbeidsmigranten.
14.S. Hofman	ja	X	X	wil geen toelichting geven
15.Traject BV	ja	nee	X	zij verwezen door naar Noord Uitzendbureau B.V.
16.Alinex	nee	ja	ja	
17.Eastmen	nee	ja	ja	

²⁰ De respons onder genoemde actoren bleek in het 'Onderzoek huisvesting arbeidsmigranten in regio Rotterdam' zo'n 4%. [Lees verder](#)>

19.Level One	nee	ja	nee	
19.Marthoflex	nee	nee	nee	
20.Flexible Human Services	nee	nee	nee	
21.NL-Jobs	nee	nee	nee	
22.Together	nee	ja	X	wil geen toelichting geven

In totaal zijn 22 uitzendbureaus benaderd. Hiervan zijn 15 in Waadhoeke gevestigd. Van laatstgenoemde groep gaven 10 uitzendbureaus aan voor werkgevers uit Waadhoeke te bemiddelen.

Bijlage B

Toelichting onderzoek onder in Waadhoeke gevestigde ondernemers

Er is geen registratie voorhanden waaruit duidelijk wordt welke Waadhoeke ondernemingen arbeidsmigranten inzetten in hun bedrijfsproces. Om deze reden is als vertrekpunt het groepsinterview met 6 werkgevers van 5 maart 2019 genomen. Deze lijst is aangevuld met de belangrijkste inleners, die via de belronde met in Waadhoeke actieve uitzendbureaus (zie bijlage A) zijn genoemd. Tenslotte is deze groslijst aangevuld met een door de gemeente Waadhoeke aangeleverd overzicht van de 35 grootste Waadhoeke ondernemingen. Hieruit zijn alleen de 8 supermarkten, een warenhuis en een zorginstelling niet benaderd. De resultante is een lijst van 27 in Waadhoeke gevestigde bedrijven. Deze zijn allen telefonisch benaderd. Minstens 10 bedrijven maken -al dan niet via een uitzendbureau- gebruik van de inzet van arbeidsmigranten. Zie ook tabel 10.

Tabel 10: overzicht van in Waadhoeke gevestigde ondernemingen die -als dan niet zonder tussenkomst van een uitzendbureau- gebruik maken van de inzet van arbeidsmigranten

ondernemer	inzet arbeids migranten	inzet via uitzendbureau (uzb) of direct?	opmerkingen
AC Hartman	ja	95% verloopt via uzb	groepsinterview
Buwalda Multiservice V.O.F.	ja	alles via uzb	
Frysk Witlof	ja	alles via uzb	
Gardenerspride Beetgum	ja	15% verloopt direct en 85% via uzb's.	groepsinterview
Hessing	ja	99% via AB Vakwerk, restant via Tempo Team Adecco	groepsinterview
Kaaij Kwekerij	ja	alles via uzb	groepsinterview
Machinefabriek Bijlsma B.V.	ja	alles via uzb	
Meijer Metal B.V.	ja	alles via uzb	
Smeding Groenten & Fruit	ja	combi: 90% verloopt via uzb	groepsinterview
Vink Sion B.V.	ja	50% via uzb en 50% zelf	groepsinterview
Bouwbedrijf Lont B.V.	nee		
Faber Audiovisuals B.V.	nee		
FOOX Bergsma Franeker B.V.	?		geen medewerking
Garage Rinsma Berlikum BV	nee		
Huhtamaki Nederland B.V.	nee		
Lamb Weston Meijer	nee		
W. van der Meer en Zonen B.V.	nee		
O.N.S. Detachering B.V.	nee		
Oostwoud International	nee		
Regts B.V.	nee		

Royal Steensma B.V	?		geen medewerking
Schoon&Zn	nee		
M.S. De Vries en Zonen B.V.	nee		
Van der Weerd Installatietechniek	?		geen medewerking
WEIDELCO B.V.	nee		
M. Westra B.V.	nee		
Wolska	?		geen contact

Bijlage C

Lijst geïnterviewden

- mevrouw Postma, gemeente Waadhoeke
- de heer Seepma, Wonen Noordwest Friesland
- mevrouw Effting, Accolade
- de heer Van Overbeek, LTO afdeling Waadhoeke
- de heer Hipke, Waadhoeke resort
- de heer Homminga, Bloemketerp
- de heer Ligthart, De Friesche Wadden